



HỢP TÁC XÃ KIỂU MỚI: GIẢI PHÁP ĐỘT PHÁ PHÁT TRIỂN NÔNG NGHIỆP VIỆT NAM HIỆN NAY

NCS. PHAN VĂN HIẾU

Trước yêu cầu cơ cấu lại nền kinh tế, đổi mới mô hình tăng trưởng, nhất là cơ cấu lại ngành Nông nghiệp gắn với xây dựng nông thôn mới, Báo cáo chính trị của Ban Chấp hành Trung ương Đảng khóa XI tại Đại hội lần thứ XII của Đảng khẳng định, cần phát triển các hợp tác xã kiểu mới. Đây là chủ trương rất đúng vì hợp tác xã kiểu mới sẽ tạo đột phá cho phát triển nông nghiệp Việt Nam, tạo ra sự tương tác đồng hướng của 4 loại lợi ích: lợi ích của hơn 10 triệu hộ nông dân, lợi ích của Nhà nước, lợi ích của doanh nghiệp và lợi ích của các nước giao thương với Việt Nam.

• Từ khóa: Hợp tác xã, nông nghiệp, hội nhập, kinh tế, doanh nghiệp.

Sự thay đổi về mặt bản chất

Sự ra đời của Luật hợp tác xã (HTX) năm 2012 là đánh dấu sự thay đổi về mặt bản chất hoạt động của loại hình kinh tế HTX, tạo sự đổi mới căn bản giúp cho hệ thống HTX chuyển mình đi lên, hòa nhập chung với sự phát triển của đất nước. Luật HTX năm 2012 đã thể hiện rõ hơn bản chất của HTX là được thành lập trên cơ sở tự nguyện, hợp tác, bình đẳng, đồng sở hữu, tương trợ lẫn nhau giữa các thành viên HTX, nhằm mang lại lợi ích cho thành viên thông qua đáp ứng nhu cầu chung của thành viên về kinh tế, xã hội và văn hóa.

Khác với mô hình HTX kiểu cũ, HTX kiểu mới hoạt động nhằm mục đích tập trung mang lại lợi ích cho thành viên thông qua việc cam kết cung ứng, tiêu thụ sản phẩm, dịch vụ, việc làm theo nhu cầu của thành viên. Để đạt mục đích đó, HTX tự chủ trong hoạt động, có quyền được cung ứng, tiêu thụ sản phẩm, dịch vụ, việc làm cho cả đối tượng không phải là thành viên.

Trong bối cảnh nền kinh tế Việt Nam đang hội nhập sâu rộng với quốc tế, nội lực bản thân của các HTX là yếu tố căn bản giúp cho HTX tồn tại và phát triển bền vững. Tuy nhiên, hiện nay việc phát triển hoạt động của các HTX kiểu mới đang còn không ít những hạn chế. Những yếu kém mang tính căn bản của các HTX vẫn còn tồn tại và không dễ giải quyết. Đó là nguồn nhân lực chất lượng, vấn đề pháp lý, quản trị điều hành hiện đại, chuyên nghiệp, nguồn vốn hoạt động kinh doanh và ứng dụng công nghệ trong sản xuất, kinh doanh. Việc chuyển đổi sang mô hình HTX kiểu

mới đang gặp nhiều khó khăn bởi những lý do như:

- Các văn bản hướng dẫn dưới Luật được ban hành chậm, gây khó khăn cho HTX trong quá trình chuyển đổi, nhất là về thủ tục đăng ký thành lập. Một số tỉnh, thành phố chưa có văn bản hướng dẫn việc tổ chức lại hợp tác xã; chưa tiến hành rà soát, đánh giá các HTX trên địa bàn.

- Một số HTX còn lúng túng trong việc thực hiện chuyển đổi bởi đây là quá trình chuyển đổi sang mô hình mới đã làm thay đổi căn bản về quan hệ sở hữu, quan hệ kinh tế, quan hệ phân phối và mức vốn góp tối đa đối với các thành viên khi tham gia HTX kiểu mới.

- Nhiều cán bộ, đảng viên và người dân còn có tâm lý mặc cảm với HTX kiểu cũ dẫn đến chưa thấy hết vai trò quan trọng của khu vực kinh tế tập thể, thậm chí hiểu chưa đúng bản chất, vị trí, vai trò, nguyên tắc hoạt động của HTX; chưa phân biệt được sự khác nhau giữa mô hình HTX kiểu mới với mô hình HTX kiểu cũ, giữa HTX với DN.

- Chính sách hỗ trợ phát triển HTX chưa thực hiện đầy đủ, hiệu quả thấp ảnh hưởng trực tiếp đến hoạt động sản xuất - kinh doanh của HTX cũng như quá trình rà soát, đăng ký lại để thực hiện chuyển đổi không bảo đảm thời hạn theo quy định của Luật HTX năm 2012.

Hợp tác xã kiểu mới tạo ra động lực đột phá phát triển nông nghiệp

Với việc phát triển HTX kiểu mới, nông nghiệp Việt Nam có khả năng chuyển sang một giai đoạn

phát triển mới về chất, có tính đột phá, vì nó khắc phục được các yếu kém, cản trở trong phát triển nông nghiệp của nước ta vốn đã kéo dài trong rất nhiều năm qua. Nhận định của các chuyên gia khẳng định những nội dung đột phá qua phát triển HTX kiểu mới ở Việt Nam thể hiện như sau:

Thứ nhất, giá bán sản phẩm nông nghiệp cao hơn. Đối với các hộ nông dân, thu nhập thấp khi chi phí đầu vào cao và giá bán đầu ra thấp. Thực tế cho thấy, giá mua đầu vào của các hộ nông dân cao vì một hộ thì mua với số lượng ít, không có khả năng đàm phán để mua rẻ hơn, và không có nhiều DN bán các yếu tố đầu vào để người nông dân có cơ hội lựa chọn (có khoảng 7-8 công ty cung ứng mỗi loại đầu vào chủ yếu như thức ăn chăn nuôi, phân bón, thuốc trừ sâu, hóa chất), do đó các DN dễ dàng thỏa thuận để nâng giá bán. Khi hộ nông dân tự bán sản phẩm đơn lẻ trên thị trường, thì cũng không có khả năng đàm phán với thương lái hoặc DN thu mua, mặt khác số DN thu mua chủ yếu sản phẩm nông sản xuất khẩu không nhiều (trên dưới 10 đơn vị lớn), nên họ cũng dễ dàng thỏa thuận để giảm giá mua thấp. Nếu có HTX kiểu mới, với khối lượng mua đầu vào và bán đầu ra gấp từ 300 đến 500 lần so với 1 hộ nông dân thì khả năng đàm phán giá mua và bán với các DN cao hơn hẳn, đem lại thu nhập cao hơn cho người nông dân. Nếu các DN trung gian thỏa thuận nâng giá đầu vào, giảm giá đầu ra, thì các HTX có thể liên kết với nhau, đặt hàng với quy mô lớn trực tiếp tại các cơ sở sản xuất đầu vào, từ đó có giá mua thấp hơn, và bán trực tiếp cho khách hàng cuối cùng trong nước hoặc xuất khẩu trực tiếp, sẽ có giá bán cao hơn. Nếu có HTX, với chương trình sản xuất cùng 1 loại giống, đảm bảo chất lượng đồng đều và có chứng nhận chất lượng thì giá bán sẽ cao hơn.

Thứ hai, hạn chế tối đa tình trạng được mùa rớt giá. Khi hộ cá thể sản xuất, họ không thể dự báo nhu cầu tiêu thụ sản phẩm ở thị trường địa phương, quốc gia và quốc tế. Họ sản xuất theo “phong trào”, thường dẫn đến việc cung vượt cầu, nên giá rớt là đúng quy luật. Muốn khắc phục việc này, chỉ có HTX kiểu mới và sự liên kết các HTX cùng nhóm sản phẩm mới có thể dự báo nhu cầu trong và ngoài nước, từ đó khuyến cáo các HTX, các hộ nên sản xuất quy mô thế nào để đáp ứng nhu cầu thị trường mà không làm giá rớt nhiều, gây thiệt hại cho người nông dân. Phương thức khác là bán sản phẩm nông nghiệp trước khi thu hoạch ở các chợ nông sản tương lai. Khi có HTX, có thể bán với quy mô lớn, cam kết chất lượng và thương hiệu sản phẩm, từ đó làm cho giá tiêu thụ ổn định, khắc phục tình trạng được mùa rớt giá.

Thứ ba, phát triển thương hiệu cho sản phẩm nông

nghiệp. Khi hộ nông dân kinh doanh đơn lẻ, các nhà xuất khẩu không thể mua sản phẩm từ hàng vạn, hàng chục vạn hộ, lại không có thương hiệu, không truy xuất nguồn gốc, không có chứng nhận đảm bảo chất lượng, không cam kết thời gian giao hàng chính xác. Muốn hội nhập quốc tế về xuất khẩu, chỉ có qua HTX kiểu mới hoặc liên hiệp các HTX mới có thể bán hàng cùng loại sản phẩm quy mô lớn, có thương hiệu, truy xuất nguồn gốc và chứng nhận đảm bảo chất lượng.

HTX kiểu mới sẽ tạo đột phá cho phát triển nông nghiệp Việt Nam vì nó tạo ra sự tương tác đồng hướng của 4 loại lợi ích: lợi ích của hơn 10 triệu hộ nông dân, lợi ích của Nhà nước, lợi ích của DN và lợi ích của các nước giao thương với Việt Nam.

Thứ tư, tăng cường sự hỗ trợ của Nhà nước, nhất là về vốn, khoa học công nghệ, tiếp thị ra thị trường nước ngoài, đào tạo nhân lực, xây dựng thương hiệu cho nông dân... Do lực lượng khuyến nông, dạy nghề, tư vấn có hạn và nhân lực của các ngân hàng chính sách, ngân hàng đầu tư phát triển, ngân hàng nông nghiệp cũng có hạn nên Nhà nước không thể đủ người hướng dẫn về khoa học công nghệ, dạy nghề, xây dựng thương hiệu, tiếp thị ra nước ngoài cho từng hộ trong hơn 10 triệu hộ nông dân, các ngân hàng không thể quản lý các khoản vay của hơn 10 triệu hộ nông dân vay với quy mô sản xuất nhỏ bé, nhiều rủi ro. Khi hình thành các HTX kiểu mới, các đầu mối giao dịch với ngân hàng sẽ giảm 300 - 500 lần, HTX có thể xây dựng các điểm trình diễn cho xã viên của mình, HTX có thể đứng ra vay hoặc bảo lãnh vay cho các hộ xã viên của mình, từ đó giảm rủi ro đối với các ngân hàng, quy mô vay vì thế tăng lên còn lãi suất thì giảm. Tương tự, nếu đầu mối giao dịch của các DN giảm 300 - 500 lần, các DN sẽ giảm được chi phí và rủi ro khi ký các hợp đồng bán đầu vào, mua sản phẩm của nông dân.

Tóm lại, HTX kiểu mới sẽ tạo ra động lực kép, mạnh mẽ để tạo đột phá phát triển của nông nghiệp Việt Nam hiện nay, đồng thời các hộ nông dân được sự hỗ trợ rất hiệu quả của HTX nhằm nâng cao năng lực cạnh tranh, tiếp nhận tối đa các hỗ trợ của Nhà nước, phát huy mạnh mẽ các liên kết với DN và đáp ứng đầy đủ các yêu cầu của hội nhập quốc tế về thương mại. 

Tài liệu tham khảo:

1. http://www.mard.gov.vn/Pages/news_detail.aspx?NewsId=22798;
2. <http://www.hoinongdan.org.vn/sitepages/news/37/42969/thi-diem-nhan-rong-mo-hinh-hop-tac-xa-kieu-moi>.